ŐRIMAGYARÓSD

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés *3*

2. Őrimagyarósd község bemutatása *5*
(általános településkép, településkarakter)

3. Örökségünk *7*
(a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők)

4. Településképi szempontból meghatározó területek *17*
(eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők, és településkarakter bemutatásával)
- szeres jellegű településrész
- utcás jellegű településrész
- településközponti településrész
- zártkerti településrész
- gazdasági településrész
- természetvédelmi terület

5. A településkép formálására vonatkozó ajánlások *23*
(építészeti útmutató, közterületek településképi útmutatója – utcák, terek, közparkok, közterek)
Szeres jellegű településrész
- telepítés, terepalakítás, épületmagasság, tetőhajlásszög, tetőforma, anyaghasználat, homlokzatképzés (színek, burkolatok)
Utcás jellegű településrész
- telepítés, terepalakítás, épületmagasság, tetőhajlásszög, tetőforma, anyaghasználat, homlokzatképzés (színek, burkolatok)
Településközponti településrész
- telepítés, terepalakítás, épületmagasság, tetőhajlásszög, tetőforma, anyaghasználat, homlokzatképzés (színek, burkolatok)
Zártkerti településrész
- telepítés, terepalakítás, épületmagasság, tetőhajlásszög, tetőforma, anyaghasználat, homlokzatképzés (színek, burkolatok)
Gazdasági településrész
- telepítés, terepalakítás, épületmagasság, tetőhajlásszög, tetőforma, anyaghasználat, homlokzatképzés (színek, burkolatok)

Kerítések
Kertek
Utcák, terek

6. Jó példák bemutatása *33*
(épületek, építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása)

7. . Jó példák bemutatása *38*
(sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések)

1

BEVEZETÉS

Az Őrségben jártam…

… s láttam erdőterítette
dombok öléből felszálló,
füstként gomolygó,
súlyos párafelhőt.
Tisztáson kérődző
tehenet s borját,
fenyveserdő szélén
szökkenő őzcsordát,
fehérre meszelt
nádfedeles házat,
százéves diófát,
szőlőlugast,
mestergerendát,
döngölt pádimentumot,
dombhátú kemencét,
muskátlis ablakot,
szürkére érett kopjafát,
szikár templomot.
Áthatolhatatlan
erdőkkel szegélyezett
kanyargós utakat róttam,
szalmakalapot hordtam,
szél fújt,
eső áztatott föntről,
ázott fű alulról.
Bizalommal fogadtak.
Szerettem.
Otthon voltam….

Ez a könyv nem tiltani akar.
Ez a könyv tanítani szeretne. Tanítani a közösséget és az egyént a harmóniára, a szépre, a környezetünkkel való együttélésre, arra hogyan lehet megbecsülni a tájat, a természeti és az épített környezetet. Mit lehet tenni, hogy Őrimagyarósd megőrizze szépségét, egyéni karakterét, identitását. A település és az Őrség értékeit bemutatva nyújt segítséget és ad javaslatot az értékteremtő alkotáshoz. Töltsön el mindenkit büszkeség hogy itt él, az Őrség a szűkebb hazája.

2

ŐRIMAGYARÓSD KÖZSÉG BEMUTATÁSA

általános településkép, településkarakter

Őrimagyarósd település Magyarország nyugati részén, az Őrség és a Vasi-Hegyhát határánál helyezkedik el. Közigazgatási területe 12,29 km^2. A fontosabb közlekedési útvonalak elkerülik, a Nádasd-Felsőjánosfa összekötő út szeli át, amibe beköt az Őrimagyarósd-Viszák és a Szőce-Őrimagyarósd összekötő út is. A Magyarósdi-patak két oldalán húzódó település határában szántó, legelő és erdőterületek egyaránt megtalálhatók közel azonos mértékben, bár az erdőterület jelentősebb. A falukép vegyes jellegű beépítést mutat utcás és szeres jelleg egyaránt felismerhető. Nem tipikusan egy utcára felfűzött település. Több, a domboldalakra felfutó utcából is áll. A településszerkezet átmenetet képez a szeres jellegű és az utcás jellegű között, ez leginkább földrajzi fekvésének köszönhető.

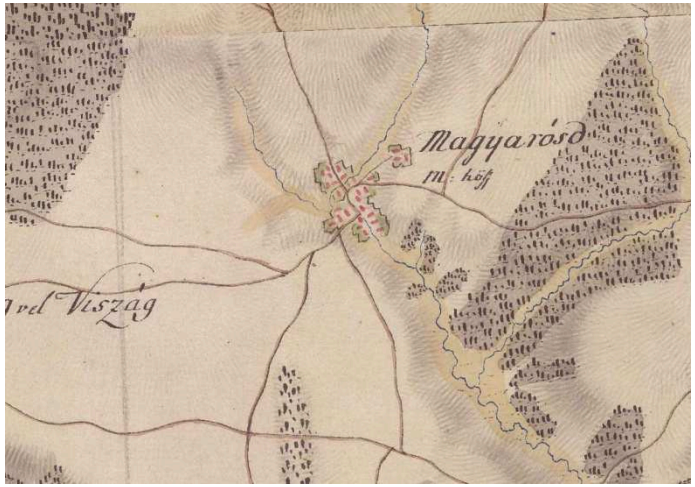

Első Katonai Felmérés (1763-1787)

Kataszteri térkép (1860)

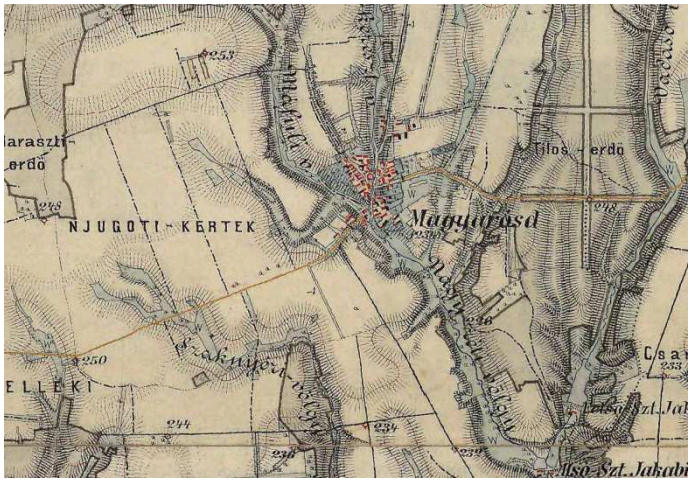

Magyar Királyság (1869-1887)

Magyarország Katonai felmérése (1941)

A régi térképeken láthatjuk Őrimagyarósd fejlődését a XVIII. századtól a XX. századig.

Őrimagyarósd települést, mint őrségi falut az Árpád-korban a határvédő őrök alapították. Első írásos említése 1270-ből való *Monorosd* alakban, amikor V. István király örök kiváltságlevelet adott a településnek. A későbbi időkben nem tartozott a szorosan vett Őrséghez. Először Monorosd, majd Magyarósd volt a neve, 1907 óta hívják Őrimagyarósdnak.

A Nádasdi Darabos, majd a Batthyány család birtoka volt. A 16. század első felében Magyarósd földesura, a Darabos család és a község népe is evangélikussá lett, egyházilag a szőcei lelkészséghez tartozott.

A török időkben végvárként is használták az erődített Darabos-kastélyt, mely a mai Petőfi utcában levő Kastélyparton állt, mára csekély nyoma maradt.

A falu első fatemploma 1710 körül épült, 1732-ig volt az evangélikusoké, ekkor az ellenreformáció elvette a templomot. Ennek ellenére a község népe evangélikus maradt, istentiszteletre a megmaradt nemescsói templomba járt. A régi templomot, miután az elhagyottan tönkrement 1838-ban bontották le.

A türelmi rendelet után 1781-ben újra szabad lett a vallásgyakorlás, 1796-ban megnyílt a felekezeti iskola.

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

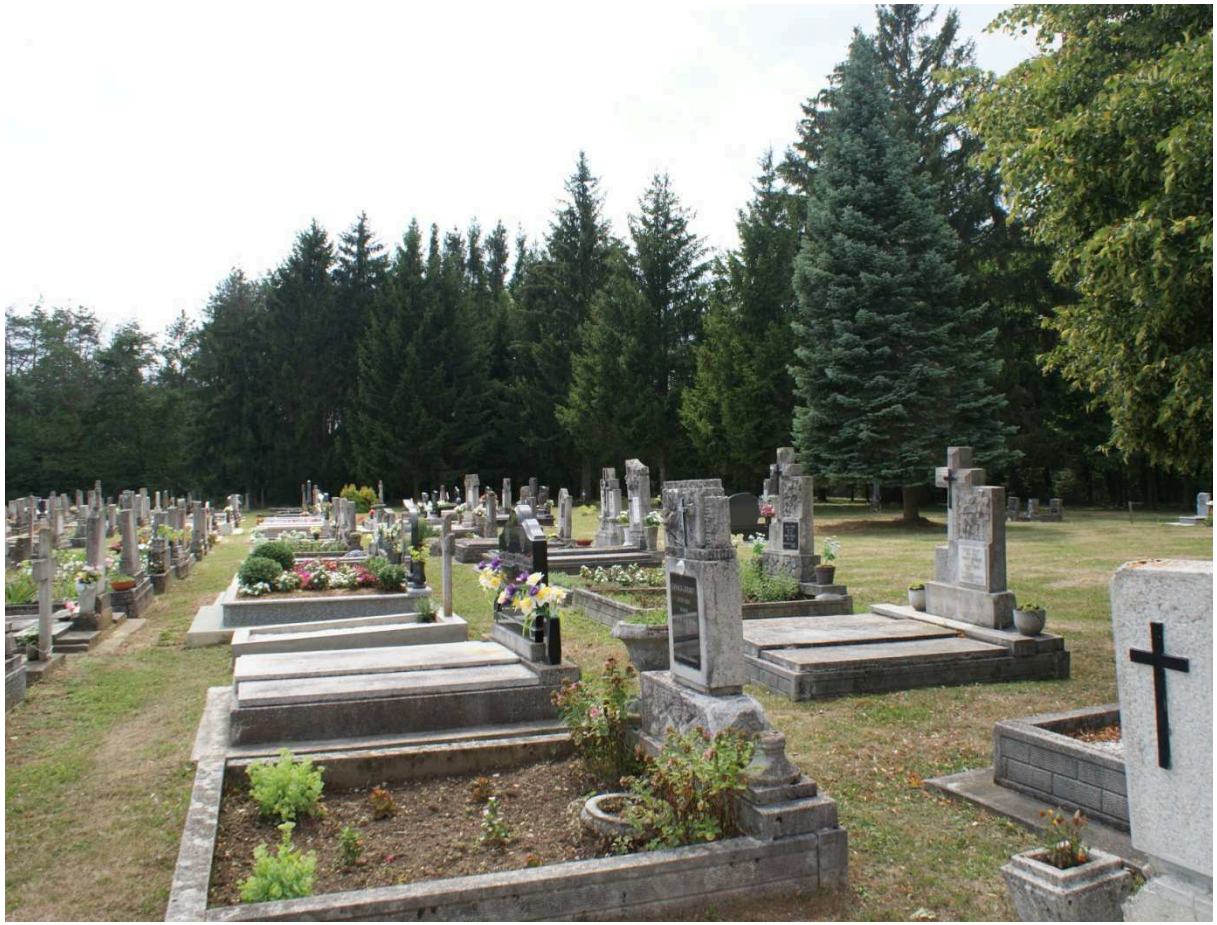

Őrimagyarósd területén nyilvántartott műemlék nem található.
A falu templomát és temetőjét helyi védelemre javasoljuk.
1805-ben épült fel a kisméretű zsupptetős evangélikus templom, első lelkésze 1842-ben kezdte meg működését. A mai evangélikus templom 1871-ben épült fel. A faluban ma is élénk evangélikus élet van.
A templomdomb régészeti lelőhelyként van nyilvántartva.

Külön említést kell tenni a magyarósdi várról. Nem műemlék, de a terület régészeti védelem alatt áll. A kis erődítmény a török hódoltság idején keletkezett. A magyarósdi Darabos család saját nemesi udvarházát alakította át védelmi célból 1590 körül. A kúriát kettős védőárokkal látták el. Ez a helyszínen még ma is látható. A nyugati oldalon erős kaput állítottak, az északi fal mellé pedig bástyát építettek. A „végház" fegyverzete összesen két tarrack volt, ami figyelmezető lövések leadását tette lehetővé.
A magyarósdi vár török kézre került. A Kanizsa ellen kiépített végvárrendszer egyik kisebb erődítményének számított. Az 1660-as évek közepén Darabos Gáspár volt Magyarósd parancsnoka, miután a Zrínyiek a török fogságából kiváltották.
A szentgotthárdi csata előtt 1664-ben a török elöl a magyarósdi hajdúkat átvezényelték. A török előőrsök az elhagyott várat felgyújtották, lerombolták.
A magyarósdi vár történelmünk különösen küzdelmes szakaszát, a török hódoltság korát idézi, és romjaiban is az őrségi nép hősi helytállásának egyedülálló emléke.
A vár területét helyi védelemre javasoljuk.

Őrimagyarósd településen is megtalálhatóak a népi építészeti örökség elemei, lakóházak és gazdasági épületek is egyaránt. Ez az őrségi településekre jellemző sajátos építészet évszázadokon át formálódott és máig megőrizte jellegzetességeit.
A házak hagyományos építőanyaga a 19. század közepéig a fa volt, ehhez a környéken lévő erdők anyagát használták. A házakat egymásra fektetett gerendákból építették úgy, hogy azokat a sarkokban csapolással illesztették egymáshoz. Ezeket a boronafalas házakat kívül-belül szalmatörekes sárral tapasztották, majd fehérre meszelték. A tetőt zsuppal fedték.
Az oldalhatáron álló utcafronti lakóházakat keskeny, de hosszú telkekre építették, a lakóépületek mögött gazdasági épületek álltak a főépület vonalában. A házak mögött kiskert, állattartó hely, a kert távolabbi részén gyümölcsös is helyet kapott. A kert végében a tulajdonukhoz tartozó megművelt szántó is található, a kertalja.
A 19. század közepe felé kezdték el tömegesen beépíteni a helyi, jó minőségű agyagból készült téglákat, a tetők fedésére padig a cserepet. A téglaházak jellemző építészeti eleme a fedett tornác.
A helyiségeket (szoba, konyha, kamra, ólak) eleinte egyvonalban helyezték el. A társasági élet központja a konyha volt – kezdetben füstöskonyha kemencével és főzőpadkával. A füst csökkentésére alakították ki a mászókéményes tűzhelykombinációt, amiket gyakran összekapcsoltak a konyhából fűtött szobai cserépkályhákkal.
Az L alaprajzú, un. „hajlított ház" és az U alakú un. „kerített ház" itt nem volt jellemző.
A porták legszembetűnőbb épületei a nagy, különálló szénatároló pajták, köztük a falazott téglapilléreken álló, deszkázott falú lábaspajták. Jellegzetes gazdasági épület a kukoricagóré. A góré vázát az erős, teherbíró gerendázat jelenti, a tárolóteret pedig lécezett fal választja el. Az építmény padlója kiemelt, nem érintkezik a talajjal, fedése változó.

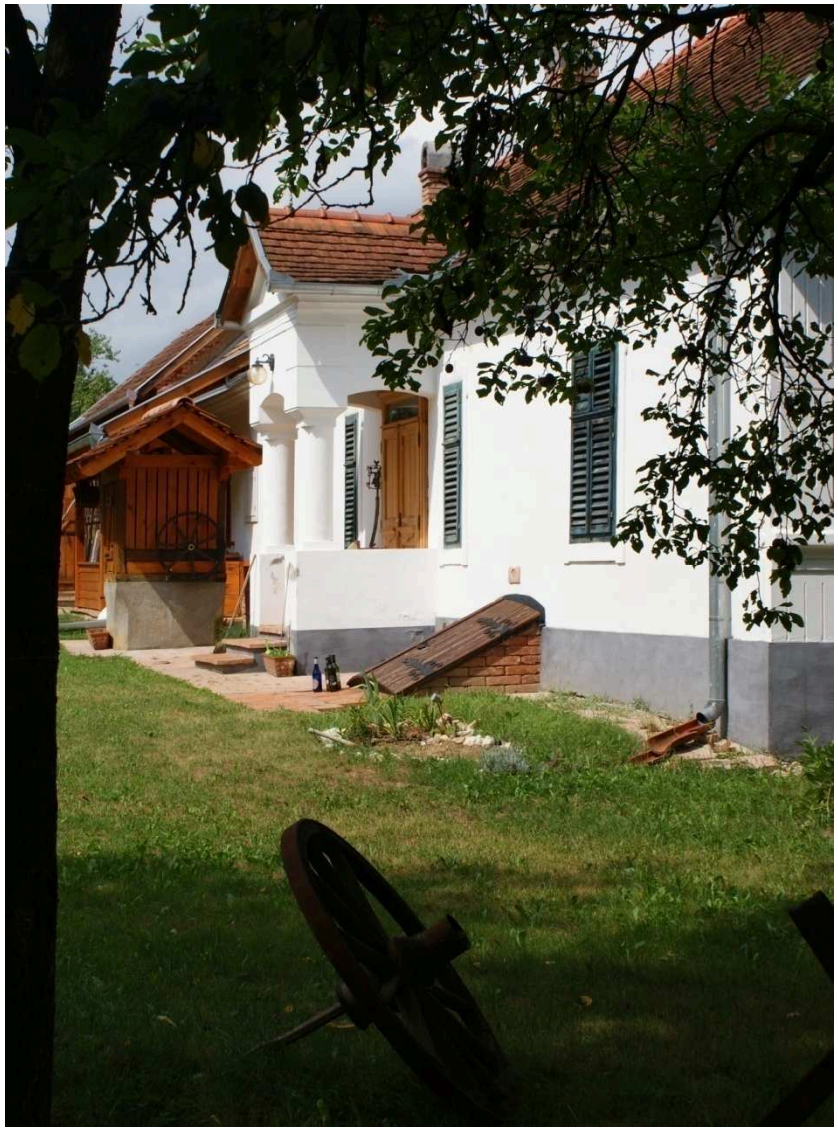

A Dunántúl jellegzetes településformája az utcás falu. Az Őrségben ritkán találkozunk ezzel, Őrimagyarósd is a vegyes rendszerű település. Tekinthetjük részben orsós utcájú településnek is a templommal a középpontban. Az ilyen, utcás falvakban a telkek keskenyek és hosszúak, un. szalagtelkek. Ezek fő jellemzője, hogy a telekhasználat rendje szigorúan szabályozott. A telkek egyik végében, tipikusan az oldalhatáron sorakoznak a lakóházak, rövidebb oldalukkal az utca felé. Utána következik a gazdasági udvar az ólakkal, istállókkal, amin túl a kert következik. Őrimagyarósd nem tipikus egyutcás falu, több mellékútja is felfut a környező domboldalakra.

Őrimagyarósd másik részén – részben keveredve az utcás jelleggel - az Őrségre jellemző szeres jelleg is kialakult. Az Őrségben élők a többiektől függetlenül választottak maguknak lakóhelyet. Lakóházaik és a hozzájuk kapcsolódó gazdasági épületeik a tájban szétszórva helyezkedtek el. Laza elrendezéssel, egymás szomszédságában épületek fel a porták is. E településforma hagyományos elnevezése a „szer". Ezek általában 10-20 lakótelket foglaltak magukba, laza összetartozással, sokszor utak kereszteződéséhez telepítve.

Az őrségi ember lakóházát és a hozzá tartozó gazdasági épületeit igyekezett a telek legmagasabb pontjára építeni. Nagyon fontos telepítési szempont volt a tájolás is. A lakószobák és a ház bejáratát a kedvező keleti vagy nyugati égtáj felé fordították. Északra legfeljebb csak a mellékhelyiségek voltak tájolva. Az épületek fő tengelyei nem feltétlenül igazodtak egymáshoz, fontosabb a lakók számára a jó tájolás. Az épület példásan illeszkedett a tájba, a növényzet a házak kisebb-nagyobb részét takarta. Az épület a fő útról kis földúton, ösvényen volt elérhető.

Mindig az ember igazodott a meglévő felszíni adottságokhoz. Nem akartak költséges földmunkával építkezni, a padlóvonal szintjének eltérő megválasztásával igazították az épületeket a terep adottságaihoz. Figyeltek arra is, hogy a csapadékvíz elvezetését a lehetőségek szerint minél kisebb mértékben gátolják.

Ez a látszólag rendezetlen, bár nagyon tudatos, egymáshoz kötöttségek nélkül kapcsolódó telepítés adja az őrségi települések szépségét, báját.

A táji adottságokra jellemző a változatos domborzat, és az ahhoz jól alkalmazkodó területhasználat. A település szerkezete a lejtésviszonyoknak megfelelően alakult és fejlődött, ezzel alkotva egyedi struktúrát. A földterületeket szántó mellett rétként, legelő és kaszálóként is használták, ami az egyszintes növényállományok rendkívüli fajgazdagságát fenntartotta, és a mai napig elősegíti fennmaradását.
Magyarországi viszonylatban a csapadékban leggazdagabb térség az Őrség, a talaja agyagbemosódásos barna erdőtalaj, az alapkőzetből kifolyólag savanyú kémhatású, így alkalmas őshonos fafajok alkotta erdők telepítésére, melyek Őrimagyarósd területén magán és állami tulajdonban lévő elsődlegesen védelmi rendeltetésűek, és védettséget is élveznek.
Egyedi értéket képviselnek ezek a védett koros erdőtársulások és a Magyarósdi-patak mentén kialakult nedves rétek, gyümölcsösök, kaszálórétek, láprétek és a hagyományos kisparaszti gazdálkodással fennmaradt társulások.
Különleges gyümölcsfajta gyűjteményt létesített a település az egykori Darabos család védelmi célból erőddé alakított kúriáján, itt most is látható a kettős védőárok, illetve a turistacsalogató emlékművek és építmények. A környék élővilágát a Malomgát tanösvény útját követve ismerhetjük meg. A Magyarósdi-patak mentén nem szokványos, de jól megválasztott, vízpartjelző növényekből álló fasor került telepítésre, mely még értékesebbé és különlegessé teszi a területet.
Értékesnek számítanak a településen található nagyméretű faegyedek, illetve a temetőben álló fenyőfasor, szép idős egyedeivel.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK ŐRIMAGYARÓSD

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

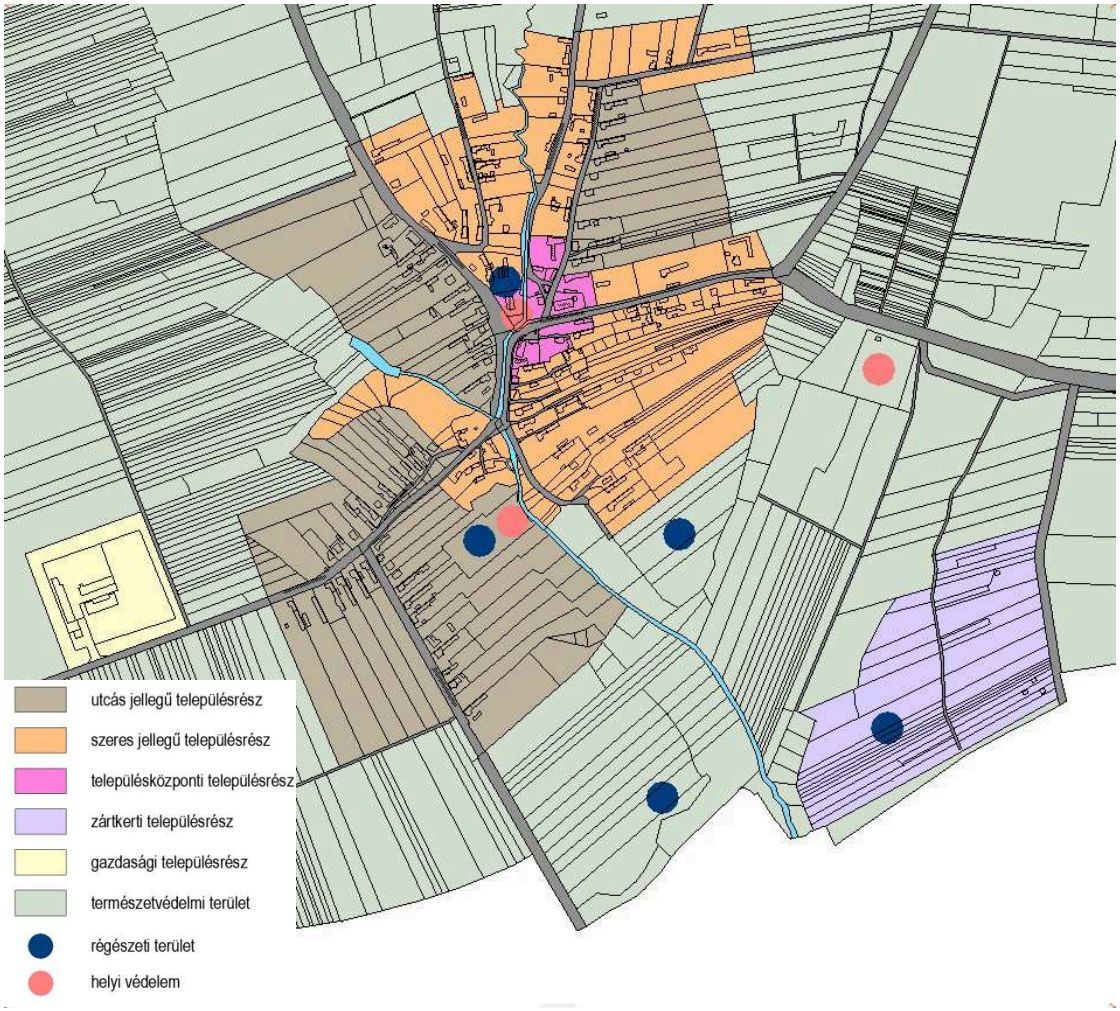

SZERES JELLEGŰ TELEPÜLÉSRÉSZ

Őrimagyarósd település egy részét a szeres jellegű településrészhez sorolták. A település mai képét a XIX. század végére XX. század elejére érte el. A világháborúk és a szocialista rendszer sem avatkozott be jelentősen ebbe a képbe. Új épületek építése kevés, inkább a régebbi épületek felújítása, átalakítása a jellemző. Ezek a felújítások, átalakítások eléggé változatosak. Van ahol megőrizték a régi épületkaraktert, van ahol ez alig kivehető, de semmiképpen nem épületek az utcaképbe, településképbe nem illő épületek. Ez a településrész megőrizte az Őrségre jellemző szeres jellegét. Látszólag rendezetlenül, de az Őrségre jellemző logikával telepítik az épületeket. Az általában szélességileg, de mélységileg is nagy telkekre a lakóépületek és a gazdasági épületek rendezett egységben, kerített jelleghez hasonló, vagy hosszanti elrendezéssel épültek. Általában a beépítési mód oldalhatáron álló, de a lakóépületet szabadonálló módon is elhelyezték. Az épületek változatos módon telepítették, hosszanti tengelyüket inkább a tájolás, mint az egymáshoz igazodás határozza meg. Egységes, hogy az épületek szélessége kicsi (5-6 m), két ablakosztású. Így a tetőfelület nem uralja tolakodóan az épületet, arányos épülettömeg tud kialakulni. Változatos épülettípusokat találunk. A lakóépületek padlóvonala általában csak kicsit van megemelve (15-30 cm). A régebbi épületeket fából építették, majd sárral tapasztva, fehérre meszelték, nem maradt natúr fa felület általában. Az újabbak téglából épültek, de a fehér szín, mint jellemző elem megmaradt. Jellemző fedési mód a téglacserép fedés.

A gazdasági épületeket a lakóépületekkel összhangban építették, azokkal szerves összhangot alkot. Jellemzően a lakóépülettel párhuzamos, vagy merőleges hossztengellyel telepítették, magastetős kialakítással. Az épület szerkezete fából, vagy látszótéglás pillérekből készült, a falváz szerkezete szinte minden esetben faanyagú.

Jellemző, hogy a házakat sokszor az utcáról nem látjuk. Visszahúzódik a közterülettől. Ezt elsősorban növények telepítésével oldották meg. A kerítés inkább funkciókat határol el, nem pedig tulajdonokat. Sokszor nincs is, vagy sövénykerítés. Ha van, akkor az utca felé jellemzően nem magas (80-100 cm) fakerítés. A kapuk általában nyitva vannak.

UTCÁS JELLEGŰ TELEPÜLÉSRÉSZ

Őrimagyarósd másik jellemző településrésze utcás jellegű. Itt a főútra merőlegesen helyezkednek el az ingatlanok. Jellegzetes utcás telepítés, kisebb bekötőutcákra is felfűzve. Ezen a településrészen már jobban érződik a XX. század beavatkozása. A régi lakó- és gazdasági épületek mellett megjelentek és számosak az 1960-as évek kockaházai is. Itt szabadabban lehet alkalmazni az építészeti formaelemeket, de úgy hogy az ne váljon tájidegenné. Fontos, hogy egységes utcakép alakuljon ki. A településrészre jellemző az oldalhatáron álló, utcára merőlegesen épített lakóépület a mögötte lévő gazdasági épülettel. A lakóházak az utcával együtt fordulnak, a tájolásnak kisebb szerepe van. A beépítést az utca vonala határozza meg. A régebbi épületek az utca felé oromfalas kialakításúak, kisebb mértékben előfordulnak utcával párhuzamos tetőgerincű épületek is. Az előkertek mérete változó, a jellemző méret 0-5 m-ig terjed. Itt már jellemzőbb a kerítés. Az utca felé határozott lehatárolásokat látunk.

TELEPÜLÉSKÖZPONTI TELEPÜLÉSRÉSZ

Őrimagyarósd területén belül, a fő közlekedési út mellett – a falu közepén - kialakult egy kis központi rész. Ezt a többi településrésztől elválasztottuk. Nem azért, mert ez nem hasonló a másik két településrész kialakításához, hanem mert itt találhatóak a község életében meghatározó intézményi elemek. (polgármesteri hivatal, templom, vegyesbolt stb.)
Ez a településrész hasonló telepítési és építészeti elemeket tartalmaz, mint a szeres jellegű településrész. A területen elhelyezett épületeknek az itt kialakult településképet kell tükrözniük, figyelembe véve a meglévő építészeti elemeket is. A településközponti településrész meghatározó eleme a községnek, mivel itt olyan közösségi funkciók találhatók, melyek a falu életében jelentős szerepet töltenek be.

ZÁRTKERTEK

A Hegyhátszentjakab közigazgatási területén lévő, a Vadása tóhoz tartozó üdülő jellegű településrészhez kapcsolódva kezd kialakulni Őrimagyarósd területén is egy zártkerti településrész. A viszonylag fiatal településrészen jellegzetes üdülő típusú épületek állnak (hasonlít a balatoni üdülőterületekhez). Nagyobb épületek nincsenek, csak kis léptékű, egyéni hétvégi házak. A területen az infrastruktúra a Vadása tóhoz kapcsolódva alakult ki. A tónál kisebb-nagyobb falatozók és éttermek, sportpályák, táborhely és strand is megtalálhatók. A környék túrázásra is kiválóan alkalmas.
A meglévő, egyelőre kevés épület kialakítása egységes képet mutat. Új építéseknél, felújításoknál figyelni kell az épületek tájba illesztésére, a jelenlegi hangulat megtartására. Lehetőség szerint ügyelni kell a laza beépítésre, a kisebb épületek építését kell előnybe részesíteni.

GAZDASÁGI TELEPÜLÉSRÉSZ

Őriszentpéteren gazdasági településrészhez soroltuk a nagyobb egybefüggő ipari és mezőgazdasági területeket és telepeket. Ezek jórészt a XX. században alakultak ki, a szocialista ipar és mezőgazdaság hatására. Ide tartoznak a volt termelőszövetkezeti majorok területe, a szarvasmarhatelep, ipari üzemterület az északi bekötőút mellett és a volt határőr-laktanya területe a Bajánsenye felé vezető út mellett.
Mivel ezek nem történetileg alakultak ki, ezért sem a beépítés szempontjából, sem az épületek kialakításában nem követik az őrségi hagyományokat. (a malomépület és a bérház épülete a városiasodó településrészhez hasonló).
A gazdasági településrészen ügyelni kell az épületek tájba illesztésére és legalább a jelenlegi táj- és településkép jellemzők megtartására.

TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Őrimagyarósd külterületi, beépítésre nem szánt része az Őrségi Nemzeti Parkhoz tartozik. Ezen a területen főként erdőterületek találhatók, az Őrségre jellemző bükkösökkel és erdei fenyvesekkel vagy gyertyános-tölgyesekkel. Kisebb mértékben kaszálórétek, láprétek is meg találhatók.

A TELEPÜLÉSKÉP FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

építészeti útmutató, közterületek településképi útmutatója – utcák, terek, közparkok, közterek

SZERES JELLEGŰ TELEPÜLÉSRÉSZ

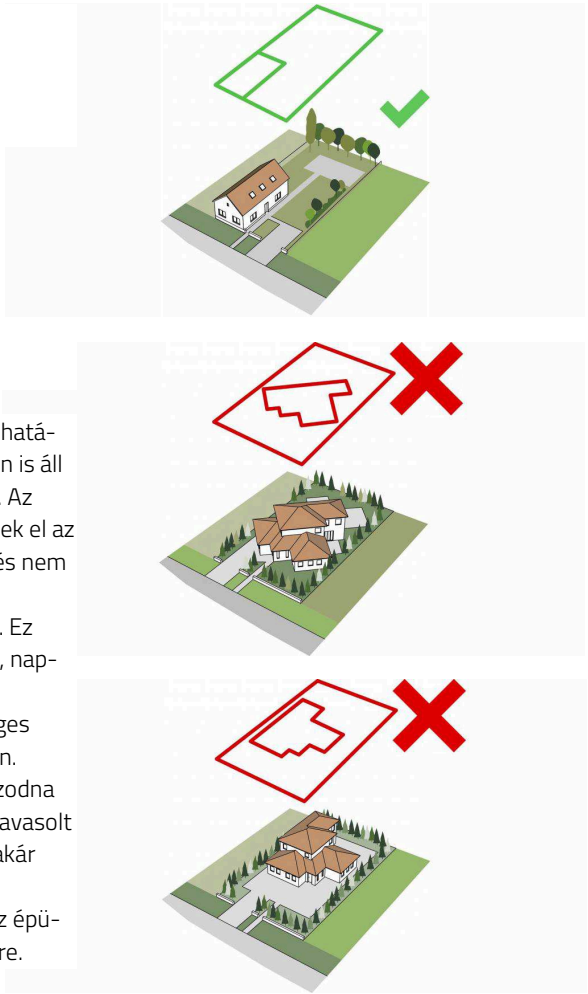

TELEPÍTÉS

A szeres jellegű településrészen a lakóépületek általában az oldalhatáron állnak, de több helyen, a széles telkeken, szabadon álló módon is áll lakóépület (ilyenkor is oldalhatáron áll legalább gazdasági épület). Az utcához képest a szerek területén, változatos módon helyezkednek el az épületek. Inkább a telken belüli elhelyezkedés, a tájolás a fontos és nem az, hogy a szomszéd telken lévő épülettel egységet mutasson.
A lakóépületeket általában többszintes növényzettel veszik körül. Ez egyszerre véd a kíváncsi tekintetektől és az időjárástól (csapadék, napsütés) is.
Az épületek formája a környezetéhez igazodik. Jellemzően egységes tömegű lakó- és gazdasági épületek állnak ezen a településrészen. Szélességük keskeny, tömegalakításuk egyszerű. Ehhez nem igazodna egy töredezett formájú alaprajz és épülettömeg, ezt kerülni kell. Javasolt a hossztengelyre szervezett alaprajz, középen a bejárati ajtóval, akár tornáccal együtt, vagy T alakú alaprajz a kódisállások mintájára.
A gazdasági épületek a lakóépületek köré szerveződhetnek, így az épületegyüttes által létrehozott kis udvar (keretes beépítés) jöhet létre.

TEREPALAKÍTÁS

Az épületeket úgy érdemes elhelyezni a terepen, hogy az a lehető legkisebb földmunkával járjon, lejtős felszínen a bevágás és a feltöltés közel azonos legyen. A településen a padlóvonal jelentős megemelése nem jellemző, célszerű hogy a bejárat a terepszinttől csak egy-két lépcsőfokkal legyen feljebb, vagy a terepet lehet a bejárathoz rendezni. A szeres jellegű településrészen a lejtős felszín miatt fokozottan figyelni kell a csapadékvíz elvezetésre a területről. Célszerű az épületeket a lejtés irányú hossztengellyel elhelyezni, lejtő felöli oldalukat védeni az odajutó csapadékvíztől.

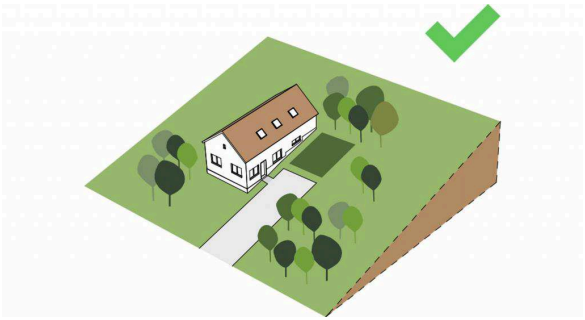

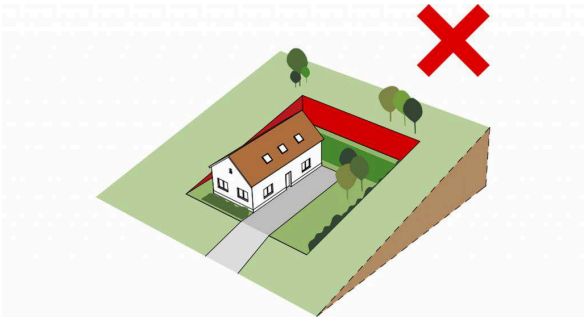

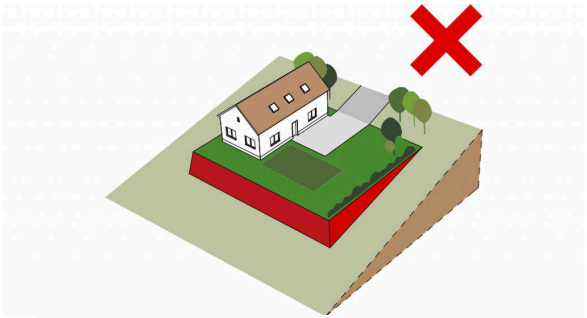

ÉPÜLETMAGASSÁG

A szeres jellegű településrészen az épületek magassága közel azonos. Igaz ez a lakó- és a gazdasági épületekre is. A tájba és a környezetbe illeszkedés érdekében kerülni kell a kétszintes épületek építését, az átalakításoknál inkább az épület bővítését kell előnyben részesíteni az esetleges térdfalmagasítással kialakított tetőtérbeépítés helyett. Tetőtérbeépítés a meglévő tömegen belül javasolt.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A szeres jellegű településrészen az épületek tetőhajlásszöge közel azonos (35°-40°). A környezetbe való illeszkedés érdekében ajánlott az új építéseknél és az átalakításoknál is a meglévőkkel közel azonos hajlásszögű, magastetős kialakítást választani.

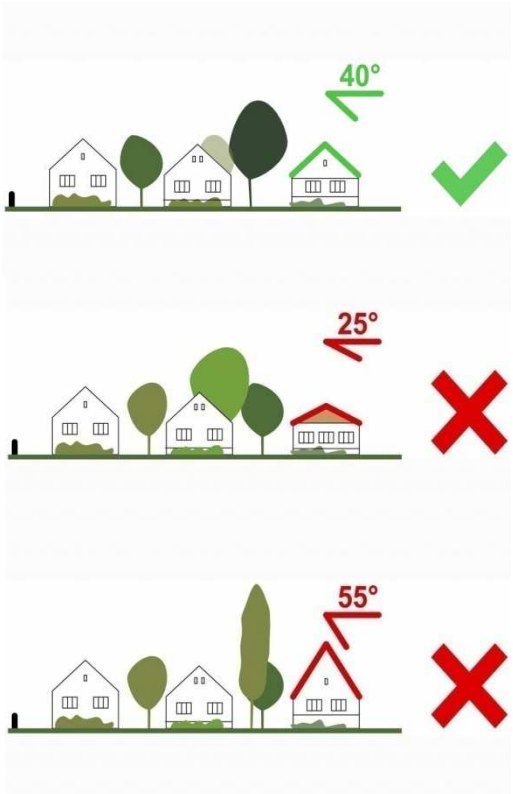

TETŐFORMA

Az Őrség területére, így Hegyhátszentjakabra is az egyszerű tetőforma a jellemző. A tetőforma igazodva az egyszerű tömeghez nem tördelt. Jellemző a nyeregtető és az oromfalas kialakítás. Ehhez igazodva ajánlott az új épületek tetőformáját is alakítani. Tetőtérbeépítés esetén a tetősík ablak és az épülethez, valamint a tetőhöz igazodó, arányos álló tetőablak is elhelyezhető.

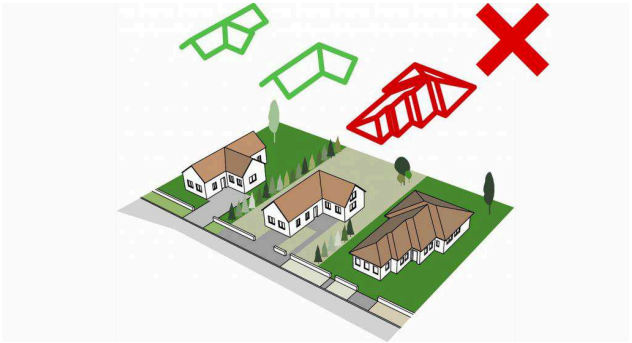

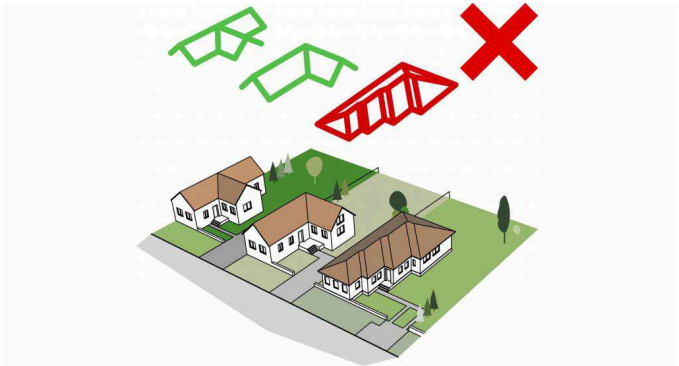

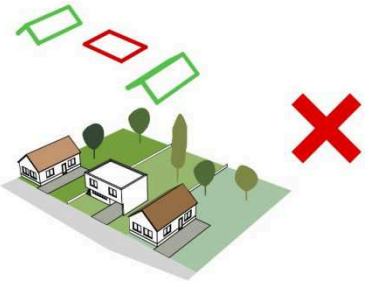

ANYAGHASZNÁLAT

A szeres jellegű településrészen a természetes anyagok használatát javasolt előnyben részesíteni. Az új épületek és épületrészek a mai kornak megfelelő téglából lehet készíteni. Fagerendás építés is megfelelő, ilyenkor a régi boronafalas épületeket lehet mintának tekinteni. A tetőszerkezethez faanyag, a tetőfedésre égetett agyagcserép javasolt. Nád és zsuppfedés is elképzelhető. Az ablakok és az ajtók is lehetőség szerint természetes anyagból, fából készüljenek.

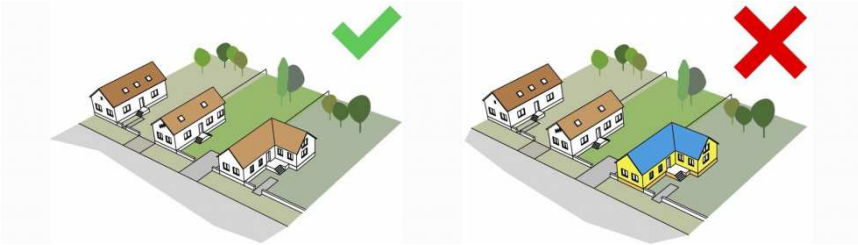

HOMLOKZATKÉPZÉS (SZÍNEK, BURKOLATOK)

Az Őrség területén régebben a fagerendás épületeket tapasztották majd a felületet fehérre meszelték. Homlokzati díszítés nagyon kevés. Később már más színt is használnak, de egy épületet egy színnel festettek. A környezetbe illeszkedés miatt javasoljuk az épületeket pasztellszínekkel festeni, épületenként egy színt használva. Zavaró a túlzottan harsány, rikító színezés, ezt kerülni kell. Az épületek kőburkolása a tájtól teljesen idegen, homlokzatburkolásként legfeljebb a gazdasági épületekre jellemző nyerstégla burkolat javasolható. Az ablakok és ajtók színe hagyományosan sötétzöld vagy barna mázolás, de javasolt az épülethez illeszkedő más szín vagy lazúros felület is. Az épületek tetőfedése jellemzően natúr cserépfedés, a harsány, erős színeket itt is fokozottan kerülni kell. A látszó faanyagok felületét az épülettel harmonizáló mázolással vagy lazúrozással lehet kezelni.

UTCÁS JELLEGŰ TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

Az utcás jellegű településrészre jellemző az épületek egymáshoz képest rendezett telepítése, az utca vonalához igazodás. A tervezett épületek gerincvonalát javasolt az utcára merőlegesen vagy azzal párhuzamosan alakítani. Törekedni kell az egyszerű tömegalakításra, a viszonylag tömör, nem szétterülő beépítésre.

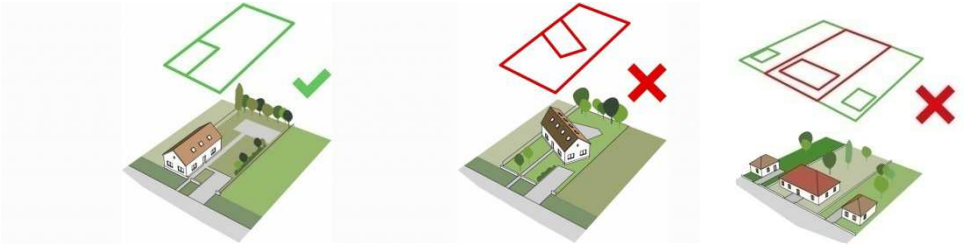

TEREPALAKÍTÁS

Ezen a településrészen viszonylag sík terepadottságokkal találkozunk. A tervezett épületek padlóvonalát – a meglévőkhöz hasonlóan - érdemes a terepszint közelében elhelyezni (akár a terepet a padlóvonalhoz rendezve).

ÉPÜLETMAGASSÁG

Az utcás településrészen az épületek magassága közel azonos. Igaz ez a lakó- és a gazdasági épületekre egyaránt. A tájba és a környezetbe illeszkedés érdekében kerülni kell a kétszintes épületek építését, az átalakításoknál inkább az épület bővítését kell előnyben részesíteni az esetleges térdfalmagasítással kialakított tetőtérbeépítés helyett. Tetőtérbeépítés a meglévő tömegen belül javasolt, hasonlóan a szeres jellegű településrészhez.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Jellemzően a szeres jellegű településrészre vonatkozó ajánlásokat javasoljuk itt is megtartani.

TETŐFORMA

A tetőforma kialakítása során az egyszerűségre kell törekedni. Feleslegesen bonyolult, összetett tetőfelület építését kerülni. Az egyszerű tömegalakításhoz egyszerű tetőformát javasolt választani.
Jellemző a nyeregtető és az oromfalas kialakítás. Ehhez igazodva ajánlott az új épületek tetőformáját is alakítani. Tetőtérbeépítés esetén a tetősík ablak és az épülethez, valamint a tetőhöz igazodó, arányos álló tetőablak is elhelyezhető.

ANYAGHASZNÁLAT

Az utcás jellegű településrészen a természetes anyagok használatát javasolt előnyben részesíteni. Az új épületek és épületrészek a mai kornak megfelelő téglából lehet készíteni. Fagerendás építés is megfelelő, ilyenkor a régi boronafalas épületeket lehet mintának tekinteni. A tetőszerkezethez faanyag, a tetőfedésre égetett agyagcserép javasolt. Az ablakok és az ajtók is lehetőség szerint természetes anyagból, fából készüljenek.

HOMLOKZATKÉPZÉS (SZÍNEK, BURKOLATOK)

Jellemzően a szeres jellegű településrészre vonatkozó ajánlásokat javasoljuk itt is megtartani.

TELEPÜLÉSKÖZPONTI TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

A településközponti településrészre jellemző, hogy több, a falu életében jelentős szerepet betöltő épületet találunk itt. Az ilyen épületeket érdemes az utcához igazodva telepíteni úgy, hogy a megközelítésük kényelmes legyen, a parkolók rendelkezésre álljanak. Gerincvonalukat javasolt az utcára merőlegesen vagy azzal párhuzamosan alakítani. Az ilyen közösségi célokat szolgáló épültek alapterülete, tömegformálása nagyobb, de ellenére a táj építészetéhez kell, hogy igazodjon. Törekedni kell az egyszerű tömegalakításra
A lakóépületekre vonatkozóan a szeres jellegű településrészre vonatkozó javaslatok az irányadóak.

TEREPALAKÍTÁS

Ezen a településrészen viszonylag sík terepadottságokkal találkozunk. A közösségi épületek padlóvonalát érdemes a terepszint közelében elhelyezni (akár a terepet a padlóvonalhoz rendezve) az akadálymentes megközelítés könnyű biztosítása miatt. A lakóépületek padlóvonalát is javasolt a terepszinthez képest csak egy-két lépcsőfokkal megemelni a meglévő épületekhez hasonló módon.

ÉPÜLETMAGASSÁG

Az épületek magassága a funkcióból adódóan itt akár magasabb is lehet a megszokottnál. Elképzelhető akár kétszintes épületek épületrészek építése is. Azonban a magasság növelése nem lehet akadálya a tájra jellemző tömegformálás biztosításának.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Jellemzően a szeres jellegű településrészre vonatkozó ajánlásokat javasoljuk itt is megtartani. A közösségi funkciókat tartalmazó épületek tetőhajlásszöge indokolt esetben akár el is térhet akár a jellemző hajlásszögtől.

TETŐFORMA

A tetőforma kialakítása során az egyszerűségre kell törekedni. Feleslegesen bonyolult, összetett tetőfelület építését kerülni. Az egyszerű tömegalakításhoz egyszerű tetőformát javasolt választani.
A lakóépületekre vonatkozóan a szeres jellegű településrészre vonatkozó javaslatok az irányadóak.

ANYAGHASZNÁLAT

A területen elsődlegesen az Őrségre jellemző anyaghasználat a javasolt. A közösségi épületeknél indokolt esetben ezektől el lehet térni, de az épület illeszkedésére ez nem lehet káros hatással.
A lakóépületekre vonatkozóan a szeres jellegű településrészre vonatkozó javaslatok az irányadóak.

HOMLOKZATKÉPZÉS (SZÍNEK, BURKOLATOK)

A területen elsődlegesen az Őrségre jellemző homlokzatképzés javasolt. A közösségi épületeknél indokolt esetben ezektől el lehet térni, de az épület illeszkedésére ez nem lehet káros hatással. Javasolt mindenképpen a visszafogott színek használata.
A lakóépületekre vonatkozóan a szeres jellegű településrészre vonatkozó javaslatok az irányadóak.

ZÁRTKERTI TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

A zártkerti településrészen a nyaraló épületek általában az oldalhatáron állnak. Jellemző, hogy az úthoz közel telepítették ezeket. A nyaralóépületek területére a kis kertrész a jellemző.
A nyaraló épületek formája egymáshoz, a környezetéhez igazodik. Jellemzően egységes tömegű épületek állnak ezen a településrészen. Szélességük keskeny, tömegalakításuk egyszerű. Ehhez nem igazodna egy töredezett formájú alaprajz és épülettömeg, ezt kerülni kell. Javasolt a hossztengelyre szervezett alaprajz, középen a bejárati ajtóval, akár tornáccal együtt.

TEREPALAKÍTÁS

Az épületeket úgy érdemes elhelyezni a terepen, hogy az a lehető legkisebb földmunkával járjon. A csapadékvíz elvezetésre és telken belüli összegyűjtésére figyelni kell a terep alakításakor.

ÉPÜLETMAGASSÁG

A zártkerti településrészen a nyaraló épületek magassága közel azonos. A tájba és a környezetbe illeszkedés érdekében kerülni kell a kétszintes nyaraló épületek építését, a térdfalmagasításokat. A tetőtérbeépítés elfogadott és jeleneleg is jellemző a területrészre.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészen az épületek tetőhajlásszöge közel azonos (40°). A környezetbe való illeszkedés érdekében ajánlott az új építéseknél és az átalakításoknál is a meglévőkkel közel azonos hajlásszögű, magastetős kialakítást választani.

TETŐFORMA

A tetőforma kialakítása során az egyszerűségre kell törekedni. Feleslegesen bonyolult, összetett tetőfelület építését kerülni. Az egyszerű tömegalakításhoz egyszerű tetőformát javasolt választani.
Jellemző a nyeregtető és az oromfalas kialakítás. Ehhez igazodva ajánlott az új nyaraló épületek tetőformáját is alakítani.

ANYAGHASZNÁLAT

A zártkerti településrészen a természetes anyagok használatát javasolt előnyben részesíteni. Az új épületek és épületrészek a mai kornak megfelelő téglából lehet készíteni. Fagerendás építés is megfelelő, ilyenkor a régi boronafalas épületeket lehet mintának tekinteni. A tetőszerkezethez faanyag, a tetőfedésre égetett agyagcserép javasolt. Az ablakok és az ajtók is lehetőség szerint természetes anyagból, fából készüljenek.

HOMLOKZATKÉPZÉS (SZÍNEK, BURKOLATOK)

A területen elsődlegesen az Őrségre jellemző homlokzatképzés javasolt. Javasolt mindenképpen a visszafogott színek használata.

GAZDASÁGI TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

A gazdasági településrészre jellemző az épületek egymáshoz képest rendezett telepítése. A tervezett épületek gerincvonalát javasolt a meglévők épületekhez alakítani. Törekedni kell az egyszerű tömegalakításra, a viszonylag tömör, nem szétterülő beépítésre.

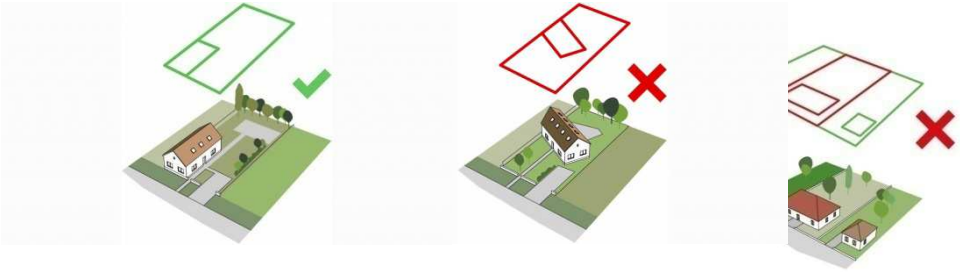

TEREPALAKÍTÁS

Ezen a településrészen viszonylag sík terepadottságokkal találkozunk. A tervezett épületek padlóvonalát – a meglévőkhöz hasonlóan - érdemes a terepszint közelében elhelyezni (akár a terepet a padlóvonalhoz rendezve).

ÉPÜLETMAGASSÁG

A gazdasági településrészen az épületek magassága közel azonos. A tájba és a környezetbe illeszkedés érdekében kerülni kell a kétszintes épületek építését. A gazdasági épületek funkciójához szükséges épületmagasságot új épület esetén se lépjék át.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A gazdasági településrészen az épületek tetőhajlásszöge közel azonos (35°-40°). A környezetbe való illeszkedés érdekében ajánlott az új építéseknél és az átalakításoknál is a meglévőkkel közel azonos hajlásszögű, magastetős kialakítást választani. Lapostetős kialakítása indokolt esetekben építhető.

TETŐFORMA

A tetőforma kialakítása során az egyszerűségre kell törekedni. Feleslegesen bonyolult, összetett tetőfelület építését kerülni. Az egyszerű tömegalakításhoz egyszerű tetőformát javasolt választani.
Jellemző a nyeregtető és az oromfalas kialakítás. Ehhez igazodva ajánlott az új épületek tetőformáját is alakítani. Lapostetős kialakítása indokolt esetekben építhető.

ANYAGHASZNÁLAT

A gazdasági településrészen a funkcióból adódóan többféle építőanyag beépítése is elfogadható. Fontos, hogy a betervezett anyagok a településképet ne rontsák, tájképi beillesztése az épületeknek megfelelő legyen. Amennyiben lehetőség van rá, akkor ezen a területen is a természetes anyagok felhasználását kell előnyben részesíteni.

HOLMOKZATKÉPZÉS (SZÍNEK, BURKOLATOK)

A területen elsődlegesen az Őrségre jellemző homlokzatképzés javasolt. A gazdasági épületeknél indokolt esetben ezektől el lehet térni, de az épület illeszkedésére ez nem lehet káros hatással. Javasolt mindenképpen a visszafogott színek használata.

KERÍTÉSEK

Az Őrségre jellemző, hogy természetes anyagokból, a tájra jellemző növényekből ültetett sövényből készülnek a kerítések. Kellemes látvány, mikor szinte csak jelzésértékűen, teljesen tájba olvadva jelennek meg a kerítések, alacsony sövény, esetleg többszintes növényállomány telepítésével, vagy csak karók közé feszített zsinórok mutatják a telekhatárokat. Sok helyen látható, hogy a telkek határvonalát a gyep gondozottsága mutatja, nem áll a szemünk útjába semmi, a festői táj akadályok nélkül kibontakozhat.

A fából ácsolt kerítések színe természetes fa szín, vagy a növényzetbe olvadó, semmiképp sem harsány, a figyelmet magára felhívó. Minden esetben áttört, hogy a ház előkertje látható legyen.

Az acélkerítésekre is találunk szép példákat, szintén, amikor környezetükbe olvadó színre mázoltak, alacsonyak, és nem túl sűrűn rácsozottak. A kerítés mentén ültetett növényzet részben ráfed az épített elemre, kiegészíti azt.

Az élő sövényből készült kerítések belátásgátlók, alaposan átgondolt és gondosan megválasztott növényfajból ültetendő, de Őrimagyarósdon is sok helyen látható, hogy a sövény egy nyírott cserjesáv, különböző - a tájegységben honos - fajokból nőtt növénycsoportból. Az élő sövény esetén a bejárat egyértelműen szemléltetett, épített elem, általában fából készült, egyszerű, vagy visszafogottan díszített léckapu, oszlopai többnyire fából vannak, ritkán téglából építettek.

Az élő sövényben rejlő dinamikát kihasználtan találkozunk magas, teljesen elhatároló kerítésekkel, és alig térdig érő, nyírott vagy nyíratlan sövénnyel is. Ez utóbbi hasonlóképp bejutás gátló, amennyiben hagyjuk szélesen nőni, mégsem okoz kárt a tájképben idegen mivoltával.

A településen járva megfigyelhető, hogy a kapuk több helyen nyitva állnak, esetleg hiányoznak. Esztétikus megjelenésű, mikor a kapukhoz tartozó oszlopok kissé kiemeltek, a bejáratot pedig szolid jelzés szemlélteti.

Találkozhatunk jó kialakítású telekhatárokkal, ahol az utcafront egybemosódik a magánjellegű előkerttel, és közte húzódik a kerítés. Ezek egyértelmű, és esztétikus megoldások. Általában elmondható, hogy a monotonitásnál kellemesebb a szemnek a ritmusosság, ezért javasolt kerítésnek és a határmezsgyék elhatárolására őshonos fajokból álló kombinált cserjés fasort, vagy "láthatatlan", oszlopok közé feszített drótkerítést alkalmazni.

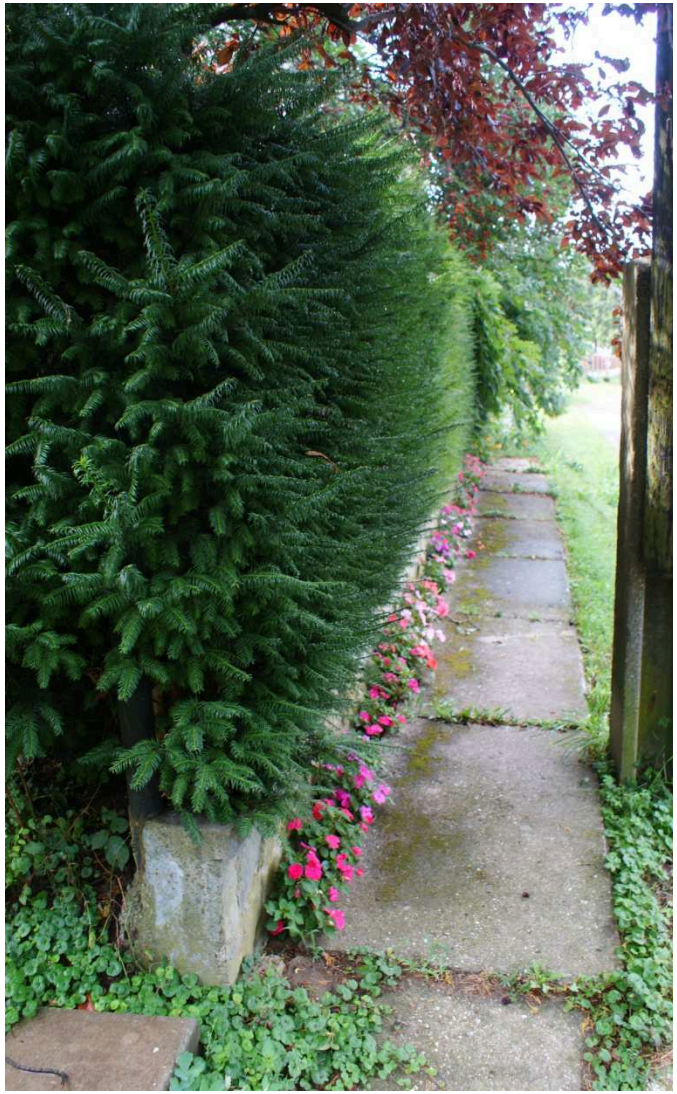

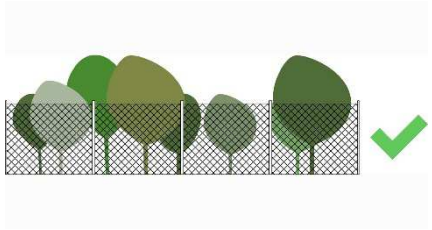

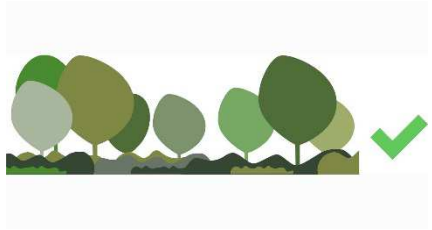

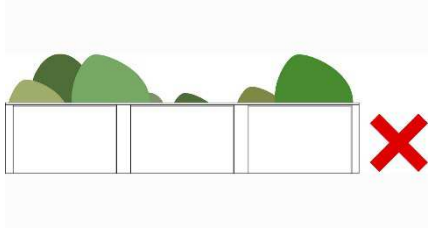

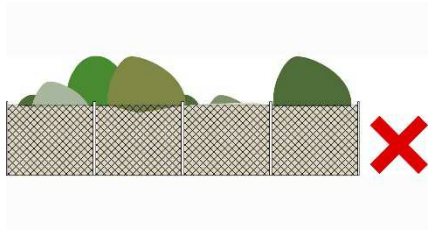

KERTEK

Az Őrségben járva megfigyelhetjük, hogy a lakóházakhoz tartozó előkertek nagy gonddal műveltek, legyenek akár egyszerűek, akár díszesek. Az egyszerűségben rejlő szépség megmutatkozik a gondosan ápolt gyepben, és a roskadásig gyümölcsöt termő fákban. Hagyományosan az őrségi kertekben nem jelennek meg a helyi erdőket alkotó fafajok (pl. lucfenyő), mert azoknak az erdőkben a helye. Annál inkább jellemzőek a gyümölcsfák, alma, körte, szilva, cseresznye, meggy, és ami a "legfontosabb", egy-egy diófa, hiszen "a nélkül nem kert a kert". De a dísznövények is megjelenhetnek, főleg a kerítések mentén, illetve az utcafronton. Virágzó, vagy örökzöld növényekkel találkozhatunk az előkertekben, a hátsó kertek azonban sokszor konyhakerteket művelnek, a növényeket szépen sorokba ültetve, karózva, az ágyások közét gyomtalanítva. Az ágyások szélén régi jó paraszti virágokat vetnek, melyek segítik a bővebb termés elérését a méhek és beporzást végző egyéb rovarok csalogatása révén, valamint feldobják a veteményest színpompájukkal. Egyes dísznövények képesek védelmezni a károsítókkal szemben a haszonnövényeinket, érdemes ezekből is ültetni a veteményesbe.

A nagyrákosi kertekben kevés az épített elem, hiszen a tulajdonosok élvezik a természetességet, annak közelségét. Az autóbehajtók és járdák sokszor csak kitaposott ösvények, esetleg kaviccsal felszórt nyomsávok, melyek gyeppel körülvettek. Ha mégis épített elem létesítésére készülünk, nagy gonddal válasszuk meg a felhasznált anyagokat. A beton elemek és térkő használata helyett válasszunk fát vagy téglát, illetve helyi terméskövet, és törekedjünk az épített elem arányos kialakítására.

Az őrségi kertekben a gyepnek nem kell pázsit minőségűnek lennie, az nem is ideillő. Több fajból álló társulás, egységes és szép megjelenése a rendszeres nyírásból adódik. Akárcsak a házak elhelyezkedését, a kertek kialakítását is meghatározza a domborzat. Ennek következtében enyhe lejtésű vagy rézsűs kertrészek alakulnak ki, melyen a gyep még gondozható, a nagyméretű támfalak és hozzájuk kapcsolódó vízszintes, szabályos vonalvezetésű felületek ezen a környéken tájidegenek.

Jellegzetes kerti elem az őrségben a szőlő és a szőlőlugas. Az épp csak fából ácsolt szőlőlugasok sok helyen megjelennek, és a pihenőpaddal kiegészített kerti kompozíció önmagában elég, hogy a nyári forróságot üdébbé enyhítse. Az ültetvényszerű kialakításkor már ez nem érezhető, és nagy felületen nem is jelennek meg szőlősorok, de mindenképp meghatározóak a táji léptékben, új telepítés esetén helyük és tájolásuk gondos megfontolást igényel.

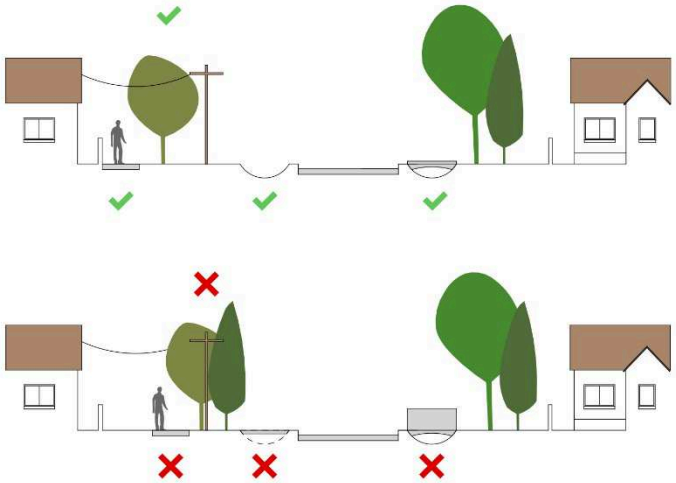

UTCÁK, TEREK

Nagyrákost két kelet-nyugati irányultságú főút, és az ezekről leágazó, a szeres településrészeken keresztülhaladó mellékúthálózat tárja fel.

Nagyrákos település utcáira jellemző a széles keresztmetszet, az útfelület két oldalán széles, nyitott vízelvezető árkok, zöldterület, kerítések, vagy őket helyettesítő sövény, előkert, melyek rendre jól beláthatóak, de növényegyüttesei részben takarják az épületeket. Az utcákon többnyire légkábelek sora húzódik, azonban a településfejlesztési stratégiába beépítendő a földkábelekkel való kiváltásuk.

Megtartásra és további intenzív gondozásra érdemes a templomok és az emlékművek előtti, tájházak körüli terek és kertek. Pozitív, szép példát mutat a település a gondozott egynyári ágyásaival, melyek a főutak központi részeinél kialakításra kerültek. A fenntartók a megfelelő fajtaválasztással és a szakértő gondozással szép eredményt értek el.

6

JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

épületek, építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

7

sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

FELHASZNÁLT IRODALOM

www.orimagyarosd.hu
www.tak.lechnerkozpont.hu
www.google.com
facebook – Azok Az Erdélyi Fiúk
wikipedia – Őrimagyarósd

Winkler Gábor – Útmutató építkezőknek Őrség, Vend-vidék, Vasi hegyhát (1996)

A légifotókat az Őriszentpéteri Közös Önkormányzati Hivatal bocsátotta rendelkezésünkre.

IMPRESSZUM

Őrimagyarósd Község Önkormányzata
9933 Őrimagyarósd, Dózsa Gy. u. 23.
Biczó István – polgármester

megbízásából készítette:

Gáspár Mérnöki Iroda Kft.
9700 Szombathely, Szily János utca 8.
Tervezők:
Gáspár Péter
Palásti Genovéva
Takács András
Török József

Jegyző: Tóth Jenő
Főépítész: Takács András

2017.

GÁSPÁR MÉRNÖKI IRODA